

Дошкільна освіта

В. Л. Сухар

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

Старший дошкільний вік

- Розвиток логічного мислення
- Удосконалення різних видів уваги та пам'яті
- Виховання креативності та творчого мислення
- Психологічна підготовка до шкільного життя

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Дошкільна освіта

В. Л. Сухар

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

Старший дошкільний вік

- Розвиток логічного мислення
- Удосконалення різних видів уваги та пам'яті
- Виховання креативності та творчого мислення
- Психологічна підготовка до шкільного життя

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

УДК 37.032-053.4
ББК 74.102
С91

Серія «Дошкільна освіта»

Сухар В. Л.

Дидактичні ігри. Старший дошкільний вік / Авт.-упоряд. В. Л. Сухар. —
С91 Х.: Вид-во «Ранок», 2012. — 192 с. (Дошкільна освіта).

ISBN 978-617-540-687-8

У збірці представлені дидактичні ігри, що підібрано за програмою розвитку «Впевнений старт». Подані ігри не тільки формують особистість дітей і збагачують їхній внутрішній світ, але й стимулюють креативність, виявляють неординарність вихованців, розвивають самостійність.

Саме ці якості допомагають дітям використовувати отриманий досвід у підготовці до шкільного життя.

Книгу рекомендовано на допомогу вихователям дошкільних дитячих закладів, а також батькам вихованців.

УДК 37,032-053.4
ББК 74.102

ISBN 978-617-540-687-8

© В. Л. Сухар, 2011

© ТОВ Видавництво «Ранок», 2012

ПЕРЕДМОВА

Провідною діяльністю дітей дошкільного, у тому числі і старшого, віку є гра, особливу увагу у згаданій програмі приділено ігровій діяльності. Саме завдяки грі діти набувають нових знань, удосконалюють свої практичні навички, а педагог має змогу реалізувати великий потенціал дітей для розвитку довільності їхніх психічних процесів. Гра дозволяє дошкільнику самореалізуватися, адаптуватися до умов оточуючого суспільства, а також активно пізнавати оточуючий світ.

Важливо, щоб гра була багатоплановою та багатфункціональною, тобто водночас являла собою і метод, і форму навчання малюків, і засіб їх виховання й усебічного особистісного розвитку. Такі ігри ефективні під час навчання дітей математиці, мовленню, ознайомлення їх із довкіллям, а також для розвитку чуттєвої сфери, сенсорної культури дошкільнят. Традиційним видом ігор, що використовуються в дошкільній педагогічній практиці, є дидактичні ігри.

Дидактична гра не тільки передає дитині ті чи інші знання і формує певне уявлення про оточуючу її дійсність, але й навчає дошкільника гратися, спілкуватися, робити власні висновки, урізноманітнювати свої дії, виконуючи поставлену перед ним конкретну ігрову задачу.

З одного боку, дидактична гра привчає малюка дотримуватись заданих організаційних і дисциплінарних правил, з іншого — стимулює його креативність, неординарність, розвиток творчості й самостійності. За допомогою дидактичних ігор вихователь привчає дітей мислити й використовувати отримані знання в умовах дійсності. Також дидактична гра виховує вміння дитини діяти в колективі однолітків, стимулюючи розвиток комунікативних навичок та виховання необхідних загальнолюдських цінностей (коректності, доброзичливості, витримки). Це, у свою чергу, вимагає від дошкільника проявів значних вольових зусиль, уміння взаємодіяти з ровесниками, долати негативні емоції, які виникають через прояви конкуренції.

Педагогам також не слід забувати про те, що умовою ефективності будь-якої дитячої гри, у тому числі й дидактичної, є зацікавлене ставлення до неї малюка. Вихованці мають отримувати радість і задоволення від процесу виконання ігрового завдання, а також від його результату.

Отже, дидактична гра має безпосередній вплив на формування особистості дитини: її ставлення до явищ суспільного життя, природи, предметного довкілля, світу мистецтва і свого власного, внутрішнього світу.

В даному збірнику розміщено розробки багатьох різноманітних дидактичних ігор, які може бути використано в навчально-виховній роботі з дошкільниками 5–6 років. Матеріал посібника систематизований відповідно до напрямів розвитку: «У світі природи», «У світі предметів», «У світі людей», «У світі чисел та цифр», «У світі форм і величин» та «У світі простору і часу».

У кожній грі вказана конкретна дидактична задача, мета: навчальна (*які знання, уявлення мають бути засвоєні або закріплені*), виховна (*які особистісні якості формуються завдяки даній грі*) та розвивальна (*якими розумовими операціями дитина оволодіватиме під час гри*).

Сподіваємось, що дана книга стане в пригоді багатьом педагогам дошкільних навчальних закладів, а також батькам, які прагнуть дати своїм дітям той досвід, ті необхідні навички і знання, що знадобляться вихованцям у майбутньому, у шкільному навчанні.

У СВІТІ ПРИРОДИ

У ЛІСКУ ТА У САДКУ

Мета: ознайомлювати дітей з об'єктами природного оточення, зокрема з рослинністю лісу й саду; розвивати вміння впізнавати дерева за характерними ознаками й розповідати про них; виховувати інтерес до флори рідного краю.

Обладнання: пейзажні картинки або слайди «Ліс», «Сад»; картки із зображеннями лісових і садових дерев.

На початку гри вихователь показує малюкам пейзажні картинки і пропонує їм відгадати загадки.

ЗАГАДКИ ДЛЯ ГРИ

Дім з усіх боків відкритий,
Дахом різьбленим укритий,
Пишний, гарний він, зелений,
Часом світлий, часом темний.
Хто бував у домі тому,
Бачив чудеса у ньому.
Ти уважно придивись —
І відкриє тайну... (ліс).

Він потрібен, щоб родили
Груші, яблука та сливи,
Абрикоси, вишеньки
Зріють в ньому, малюки.
Він дарує людям фрукти —
Корисні, смачні продукти;
Персики та виноград.
Здогадались, що це? (сад.)

Педагог питає в дітей, який тип рослин можна зустріти і в саду, і в лісі. (*Дерева.*)

Після цього вихователь дає дітям картки із зображеннями різних дерев. Завдання малюків — спочатку розділити картки на дві групи відповідно до місця зростання дерев, а потім стисло розповісти про кожне дерево, сказавши, як це дерево називається і які в нього характерні ознаки.

Орієнтовні варіанти розповідей

Це дуб. Дуб росте в лісі. Це велике, кремезне, гіллясте дерево. У нього товстий стовбур, темна кора. На дубі родять жолуді.

Це береза. Берізка — лісове дерево. Вона тендітна, струнка. У берізки біла кора. Навесні на березі розпускаються сережки.

Це клен. Клен можна зустріти в лісі. Ми впізнаємо клен за різьбленими трипалими листочками. Насіння клена — це крилатки.

Ось яблуня. Яблуня — садове дерево. На ньому родять фрукти — яблука. Яблука дозрівають восени.

Це груша, грушеве дерево. Воно росте в садку і дарує нам свої плоди — груші. Груші дуже солодкі та смачні.

Це слива. Сливу вирощують у садку. Навесні слива цвіте білим, а восени плодоносить. Плоди сливи сині, соковиті.

Наприкінці гри діти роблять узагальнення і спочатку називають усі згадані лісові дерева, а потім — садові. Кілька малюків за бажанням можуть назвати дерева, про які під час гри не йшлося.

ДЕРЕВО — КУЩ — ТРАВА

Мета: збагачувати знання дітей про основні види рослин; учти розрізняти дерева, кущі та трав'янисті рослини; розвивати слухову уважність і логічне мислення; виховувати інтерес до рослинного світу.

Обладнання: картки із зображеннями знайомих дітям дерев, кущів і трав'янистих рослин.

На початку гри педагог показує дітям зображення згаданих видів рослин на картках і нагадує малюкам про їхні ознаки за допомогою віршу.

Вихователь

Знати добре ми повинні:
Якщо стовбур є в рослині,
Він міцний і він один,
А над стовбуром отим
Крона пишна з віт, з гілля —
Здогадається й маля,
Що, звичайно, дітки, це
Дерево, це деревце.

Якщо стовбурці, малята,
Тонші, і як їх багато,
То тоді, це будуть, певно,
Вже кущі, а не дерева.

Що росте низенько-низько,
До земельки близько-близько?
Жодних стовбурів:
Билинки та стебельця у травинки.
І тендітна, й невеличка
Шовкова трава-травичка.

Після цього діти шикуються півколом перед дорослим. Вихователь пояснює малюкам правила гри: якщо він називатиме дерево, діти повинні підвестися навшпиньки і підняти руки над головою; якщо педагог називатиме кущ — потрібно стати на всю стопу, а руки розвести у сторони; коли вихователь назве трав'янисту рослину, слід присісти, тримаючи долоні горизонтально до землі. При цьому окремі учасники (призначені педагогом) мають коментувати свої дії, чітко промовляючи відповідне слово («дерево», «кущ» або «трава»).

Мовленнєвий матеріал для гри

Ялинка, смородина, подорожник, калина, кульбаба, каштан, агрус, береза, лопух, терен, клен, пролісок, дуб.

Якщо хто-небудь із малюків помиляється, вихователь призупиняє гру, показує дітям картку з відповідним малюнком і допомагає учаснику самостійно виправити свою помилку: «Ось вона яка — кульбаба. Васильку, хіба в неї є стовбур? Кульбаба має тендітне стебло замість стовбура з корою, ця рослинка маленька, вона низенько росте. Значить, що це?» (*Трава, трав'яниста рослина.*)

ЩО ТИ ЗНАЄШ ПРО ГРИБИ?

Мета: збагачувати уявлення дітей про гриби (місце зростання, будова, назви, види, ознаки); розвивати навички пояснювального мовлення; виховувати обережне ставлення до отруйних і незнайомих грибів.

Обладнання: аудіоапаратура; плакат «Гриби»; іграшковий гриб (лялька «бі-ба-бо» або муляж гриба з намальованими на ньому деталями обличчя).

Звучить мелодія дитячої пісеньки «Дибидиби». Вихователь показує учасникам іграшковий гриб і звертається до них від імені цієї іграшки, змінивши голос.

Г р и б. Привіт, друзі! Ви мене впізнали? Якщо так, то відгадайте таку загадку:

На зріст я маленький,
На ніжці міцненькій,
Крізь землю пройшов,
Капельюшка знайшов,
Мій дім — це лісок,
А звусь я ... (*грибок*).

Правильно, я грибок. Нас, грибів, у світі велике розмаїття. (*Педагог звертає увагу малюків на плакат.*) Але я певен, що ви, кмітливі малята, і про мене, і про всіх моїх родичів багато знаєте! І все, що я вам зараз розповідатиму, ви самі зможете продовжити, правда?

Мовленнєвий матеріал для гри

Гриби найчастіше бувають лісовими, тому що... *(гриби ростуть переважно в лісах).*

Гриб складається з... *(ніжки, шапки й кореня-грибниці).*

Гриби бувають їстівними та... *(отруйними).*

Отруйні гриби вживати в їжу не можна, тому що... *(це смертельно небезпечно).*

Гриби-боровики називають боровиками, тому що... *(вони ростуть у бору).*

Гриби підосичники так називаються, тому що... *(вони ростуть під осиками).*

Гриби підберезники мають таку назву, тому що... *(вони ростуть під березовими деревами, під березами).*

Лисички називаються так, тому що... *(колір цих грибів рудий, як лисяче хутро).*

Опеньки мають таку назву, тому що... *(вони виростають на пеньках або біля пеньків).*

Отруйний гриб мухомор назвали так, тому що... *(він смертельно отруйний для всіх, і для мух теж).*

Гриб хвалить дітей за кмітливість і прощається з ними.

РІЗНІ ОВОЧІ БУВАЮТЬ

Мета: закріпити уявлення дітей про овочі, їх види, способи вживання; збагачувати словник прикметниками та дієприкметниками, що характеризують овочі; розвивати пізнавальний інтерес до сільськогосподарських рослин і їхніх плодів; виховувати уважність, допитливість.

Вихователь просить малюків дібрати необхідний прикметник або дієприкметник, відповівши на запитання.

Запитання для гри

Якщо овочі дозрівають рано, то які це овочі? *(Ранні.)*

Якщо овочі досягають пізно, вони які? *(Пізні.)*

Якщо овочі тільки-но зірвали з грядки, то вони які? *(Свіжі.)*

Якщо овочі зварити, які вони стануть? *(Варені.)*

Якщо овочі зберігати в морозильнику, то які вони? *(Заморожені.)*

Якщо овочі містять багато соку, вони які? *(Соковиті.)*

Якщо овочі дуже нам смакують, які вони? *(Смачні.)*

Овочі містять багато вітамінів, значить, вони які? *(Корисні.)*

Гру проводять у досить швидкому темпі.

ОГІРОЧКИ-ОГІРКИ

Мета: збагатити й закріпити знання дошкільників про огірки (вигляд, якості, способи вживання тощо); розвивати уяву та слухову пам'ять.

Обладнання: зелені шапочки з хвостиками; м'яч.

Педагог пропонує дітям уявити, що їхня група перетворилася на грядку огірочків. Вихователь роздає малюкам зелені шапочки, і діти одягають їх.

Вихователь (до учасників). Хто ви? (Огірки, огірочки.) Ох і рясно в нас тут огірочків! Та які вони різні!

Дорослий називає ряд прикметників, що характеризують огірки, і просить дітей уважно прослухати ці слова й запам'ятати їх.

Мовленнєвий матеріал для гри

Зелені, довгі, ранні, пізні, солоні, мариновані, великі, маленькі, міцні, м'які, тверді, молоді, старі, свіжі, смачні, голчасті, корисні, апетитні, соковиті, дрібні, добрі, стиглі, смаковиті, жовтуваті, хвостаті, темні, світлі, хрумкі.

Після цього вихователь просить дітей-«огіроків» стати в коло. Дорослий кидає м'яч одному з них і питає: «Михайлику, ти який огірочок?». Учасник називає одну з ознак огірка (наприклад «смачний») і повертає м'яч педагогу. Дорослий кидає м'яч наступному гравцю, і той виконує аналогічне завдання. Називати один прикметник двічі не можна. Якщо малюк вагається, педагог може дати йому підказку, наприклад: «У тобі багато цінних вітамінів, багато користі».

Гра триває, доки кожний учасник не назве хоча б одне слово, що характеризує огірок.

ВИШЕНЬКА-КРАСУНЕЧКА

Мета: поповнити й закріпити знання дітей про видимі зміни в житті дерева, пов'язані з тією чи іншою порою року; розвивати здатність логічно мислити, удосконалювати вміння зв'язно висловлювати свою думку; виховувати вміння естетично оцінювати природне довкілля.

Обладнання: картки із зображеннями вишневого дерева в різні пори року; лялька.

Вихователь говорить малюкам, що з ними хоче побесідувати лялька Зоя, і розмовляє з дітьми від імені іграшки, змінивши голос.

Лялька. Малята, я знаю, що навесні всюди саджають дерева. Я бачила у віконце, що біля нашого дитсадка посадили вишеньку — зовсім маленьке деревце. Як ви думаєте, яким воно стане

через деякий час? (*Дерево підростатиме і виросте великим.*) Цікаво, чи змінюватиметься наше вишневе дерево впродовж року? Як воно виглядатиме пізньою весною? А влітку? Яким стане восени? А взимку?

Педагог дає дітям чотири картки і просить малюків спочатку розкласти їх у правильному порядку, а потім розповісти про те, якою буде вишенька в різні пори року.

Діти виконують завдання.

Орієнтовні варіанти розповідей

Навесні вишенька цвістиме. Вона вкриється пишним білим цвітом. Квітуча вишенька буде ошатною, як наречена. Вишневий цвіт матиме приємний аромат. Біля нього літатимуть бджілки та збиратимуть нектар.

Влітку вишенька буде яскравою, вкритою зеленим листям. На її гілках виростуть плоди — круглі червоні ягідки. Вишневі ягоди будуть смачними й ароматними.

Восени листя вишеньки почне жовтіти. Дерево стане барвистим, золотавим. А потім листочки почнуть опадати. Вишневе дерево залишиться безлистим.

Узимку крону вишеньки вкриє сніжок. Дерево стоятиме в пухнастій сніговій шапці, в інеї. Воно буде білим і казковим, сягатиме на сонечку. Узимку вишенька міцно спатиме аж до весни.

Лялька дякує дітям за цікаві розповіді.

Наприкінці гри вихователь звертає увагу малюків на те, що дерево в будь-яку пору року виглядає гарно, має свою неповторну вроду, ми ним милуємося та радіємо його красі.

ГАРБУЗ-ТОВСТОПУЗ І КАВУНЕЦЬ-МОЛОДЕЦЬ

Мета: ознайомлювати дітей із рослинними культурами (кавуном і гарбузом); учить малювати зображення та порівнювати їх між собою; розвивати уважність, здатність розмірковувати, виховувати допитливість по відношенню до рослин.

Обладнання: кавун і гарбуз (або муляжі).

Педагог пропонує дітям уважно послухати уривки з віршів для того, щоб вони здогадалися, про які рослинні культури йтиметься у грі.

Похвалився гарбуз м'ячу:
— Як захочу — полечу!
І захекав, наче міх,
Та піднятися не зміг...

(*І. Січовик*)

Кавунів з баштанів
Навезли до двору,
Кавунів-смуганів
Височезні гори...

(В. Гринько)

Діти з'ясовують, що вихователь розповідатиме про гарбуз та кавун, після чого дорослий показує їх малюкам. Діти розглядають кавун і гарбуз і за допомогою педагога складають речення, порівнюючи їх.

Орієнтовні відповіді

І гарбуз, і кавун круглої, кулястої форми.

І в гарбуза, і в кавуна є хвостик, м'якоть, сік та насіння.

Кавун — це ягода, а гарбуз — овоч.

Гарбуз більший, а кавун менший.

Гарбуз жовтий, а кавун зелений, смугастий.

Гарбузове насіння біле, а кавунове — чорне.

Гарбуз важчий, а кавун легший.

Гарбуз усередині оранжевий, а кавун — червоний.

Гарбуз на смак трошки солодкий, а кавун — дуже солодкий.

У гарбуза хвіст товстий, цупкий, а в кавуна — тоненький, гнучкий.

ВИПРАВ ПОМИЛКИ ОМЕЛЬКА!

Мета: збагачувати знання малюків про фрукти та ягоди; учити дітей знаходити невідповідності у прослуханому тексті; розвивати розповідне та пояснювальне мовлення.

Обладнання: лялька-хлопчик.

Дорослий (*показуючи дітям ляльку*)

Прийшов до нас в гості хлопчина Омелько,

На нього говорять усі: «пустомелько»,

Бо цей фантазер полюбляє завзято

Одні небилиці лиш розповідати...

Послухаймо ж, друзі, уважно Омелька

Й разом виправляймо його побрехеньки!

Вихователь читає речення і просить учасників визначати й пояснювати помилки у змісті.

Мовленнєвий матеріал для гри

Фрукти — це всі люди знають — на городі виростають. (*Фрукти ростуть у садку, а не на городі.*)

У садочку в мене миле, синє яблучко вродило. (*Яблуко не буває синім — воно може бути жовтим, червоним, зеленим, а синьою може бути тільки слива.*)

Щойно з'їв лимон чудовий — він солодкий, він медовий. *(Лимон не може бути солодким — він кислий на смак.)*

Біля стежки — кущики, а на них ростуть грушки. *(Груші ростуть на дереві, а не на кущах.)*

У моєї тітки Насті є смородина довгаста. *(Ягоди смородини круглої форми, а не довгастої.)*

Під Києвом непоганий зібрали урожай бананів. *(Банани — тропічні фрукти, вони можуть рости тільки в південних країнах, а під Києвом, на Україні — вони не ростуть.)*

Я збираю полуниці у вовняних рукавицях: дуже колються вони! *(Кущики полуниць не колючі, колючий — агрус.)*

Педагог хвалить учасників за кмітливість та уважність.

ДЛЯ ЧОГО НАМ РОСЛИНИ?

Мета: формувати уявлення дітей про значення рослин у природі та в житті людини; підтримувати пізнавальний інтерес до світу рослин; розвивати вміння відповідати на запитання дорослого; виховувати екологічну свідомість.

Обладнання: тематичний ілюстративний матеріал; крейда.

Перед проведенням гри доцільно провести з малюками бесіду про роль рослин для життя на землі та їх практичне використання людьми.

Дорослий малює крейдою на дошці хмарку і звертається до дітей.

Вихователь. Із крапельок туману чи, може, з роси народилася в небі маленька біла хмаринка. Поглянула вона з небес униз: на дрімучі ліси, дбайливо доглянуті фруктові сади й пишні луки, на барвисті квіти та шовкові трави — і захоплено мовила: «Як гарно!» І замислилася мала хмаринка: «Цікаво було б дізнатися, для чого і для кого вся ця зелень і краса...» Давайте розкажемо хмарці про це!

Діти за допомогою педагога відповідають на запитання.

Запитання для гри

Чим корисні дерева та всі зелені рослини? *(Вони збагачують повітря киснем, роблять його кращим і чистішим.)*

Для чого люди вирощують городину? *(Щоб збирати врожай смачних овочів.)*

Для чого саджають і доглядають фруктові дерева? *(Щоб вирощувати багаті на вітаміни, корисні фрукти.)*

Як трав'янисті рослини й лісові плоди допомагають травоїдним мешканцям лісу? *(Вони є кормом, поживою для звірат.)*

Яке значення мають лікарські рослини? (*Лікарські рослини використовують для лікування різних хвороб.*)

Яку роль відіграють для людей і природи квіткові рослини? (*Квіти — це дуже красиво. Багато квітів є медоносами. Із них бджоли збирають нектар, а потім роблять цілющий мед.*)

Дорослий відзначає найбільш цікаві та змістовні відповіді вихованців і нагадує їм, що до рослин слід ставитися дуже дбайливо, цінувати їх.

ЯГІДКИ САДОВІ

Мета: учити дітей визначати й називати ягоди за описом дорослого; розвивати мислення, слухову й зорову уважність; виховувати пізнавальний інтерес до рослинного світу.

Обладнання: картки із зображеннями гілочок із плодами садових ягід.

Діти розглядають ілюстративний матеріал.

Вихователь

Гарні ягоди садові —
Соковиті та чудові.
З гілочок вони звисають,
Різний смак та вигляд мають.

Дорослий називає прикметники — ознаки ягід — і просить дітей за цими ознаками відгадати, про які ягоди йдеться.

Орієнтовні запитання для гри

Дрібненькі, кругленькі, червоні, прозорі, кисленькі — це які ягоди? (*Порічки.*)

Ягідки м'які, запашні, цілющі, червоні — це що? (*Малина.*)

Чорні ягоди, блискучі, круглі, маленькі — це що? (*Смородина.*)

Ягоди великі, овальні, зеленуваті, прозорі, кисло-солодкі — це що? (*Агрус.*)

Відповіши, діти знаходять картку з відповідним зображенням і показують її решті учасників.

ВИЗНАЧ СПІЛЬНУ ОЗНАКУ

Мета: учити дітей визначати об'єкт за описом дорослого; розвивати мислення, слухову й зорову уважність; виховувати пізнавальний інтерес до рослинного світу.

Обладнання: картки із зображеннями різних ягід і фруктів.

Діти розглядають картки й називають відповідні ягоди та фрукти. Після цього вихователь починає читати групи слів — назв різноманітних фруктів і ягід. Малюки мають назвати якість, спільну для всіх цих культур, і дати стисле пояснення.

Орієнтовний мовленнєвий матеріал

Полуниці, вишні, порічки. (*Усі ці ягоди червоного кольору.*)

Мандарин, яблуко, апельсин. (*Це плоди фруктових дерев, усі вони круглі.*)

Порічки, лимон. (*Ці плоди кислі на смак.*)

Смородина, агрус, малина. (*Усе це — ягоди, що ростуть на кущах.*)

Апельсин, мандарин, абрикос. (*Це плоди оранжевого кольору.*)

Потім дорослий пропонує дітям класифікувати картки відповідно до місця вирощування плодів.

Орієнтовний мовленнєвий матеріал

Полуниці, вишні, порічки, яблуко, смородина, агрус, малина, абрикос — це плоди та ягоди, що їх вирощують у нашому краї.

Мандарин, лимон, апельсин, банан — це фрукти, які ростуть тільки на півдні, у теплих краях.

ПРО ЗЕЛЕНИХ ДРУЗІВ

Мета: збагатити уявлення дітей про флору рідного краю; розвивати логічне мислення і слухову уважність; виховувати позитивне ставлення до рослинного світу.

Обладнання: ілюстративний матеріал (картки-підказки).

Вихователь пропонує дітям дібрати слова для логічного завершення речень.

Мовленнєвий матеріал для гри

У старій діброві ростуть гіллясті... (*дуби*).

На кленовій алеї діти посадили молоденькі... (*клен*).

У березняку зростають білокорі... (*берези*).

У сосняку височать могутні... (*сосни*).

Якщо в лісі немає жодного хвойного дерева, то цей ліс — ... (*листяний*).

Кущ, на якому ростуть лісові горішки, називають... (*ліщиною*).

Дикорослий родич троянди — це кущ... (*шипшини*).

Липовий мед бджоли беруть із... (*липи*).

Символами України здавна вважають... (*вербу та калину*).

Якщо під час гри діти вагаються, педагог показує їм картку-підказку. Таку ж картку дорослий демонструє після кожної правильної відповіді, заохочуючи учасників.

СВІЙСЬКІ ТА ДИКІ ТВАРИНИ

Мета: ознайомити дітей зі свійськими та дикими тваринами своєї місцевості, учити розрізняти їх та орієнтуватися в середовищі їх мешкання; розвивати уважність; вправляти у побудові речень із протиставленням; виховувати цікавість до світу тварин.

Обладнання: картки із зображенням свійських (або домашніх) і диких тварин.

Дорослий розкладає перед учасниками картки, утворюючи пари: свійська або домашня тварина поряд зі схожою дикою:

Корова — олень, коза — косуля, кріль — заєць, собака — вовк, кіт — рись, свиня — дикий кабан.

Вихователь

Світ тварин — різноманітний та великий,
Є тварини свійські, є і звірі дикі,
Хтось із них осело поруч з нами має,
Хтось у дальнім темнім лісі проживає.
І, мабуть, було б цікаво всім малятам
Про чотириногих друзів більше знати.

Діти роздивляються кожну пару карток і за зразком дорослого розповідають про відповідних тварин.

Наприклад:

Корова — свійська тварина, а олень — дика. Корова живе в корівнику, а олень — у лісі.

Коза — свійська тварина, а косуля — дика. Козу тримають удома, у хліві, а косуля живе в дикій природі.

Заєць — звірок дикий, а кролик — свійська тварина. Кролів розводить людина, а зайці живуть у лісі або в полі.

Вовк — дикий звір, а собака — домашня тварина. Собака живе поруч із людиною, а вовк живе далеко від людей, у лісі.

Рись — дика тварина, а кіт — домашня. Рисі мешкають в дикій природі, а коти живуть поруч із нами.

Домашня свиня — це свійська тварина, а дикий кабан (вепр) — дикий звір. Свиней вирощують на свинофермах, у свинарниках, а диких кабанів можна зустріти тільки в лісі.

Після цього учасникам пропонують розкласти всі картки на дві групи. Двоє-трьох дітей по черзі коментують результат виконання завдання.

Наприклад:

Дикі тварини — це олень, косуля, заєць, вовк, рись, дикий кабан. Усі ці звірі живуть у дикій природі.

Свійські та домашні тварини — це корова, коза, кролик, собака, кіт, свиня. Вони живуть поруч із людиною, яка вирощує їх і дбає про цих тварин.

ЗДОГАДАЙСЯ, ЩО ЗА ЗВІР!

Мета: збагачувати уявлення дітей про знайомих тварин; розвивати описове мовлення, спостережливість, слухову уважність; підтримувати інтерес до фауни рідного краю.

Обладнання: картки із зображеннями добре відомих дітям тварин.

Діти за проханням дорослого присідають у коло. Вихователь роздає кожному по картці, яку не можна показувати іншим, одну картку залишає собі і теж приєднується до кола учасників.

Після цього педагог пояснює дошкільникам ігрове завдання: кожний по черзі має довільно розповісти про ту тварину, яку зображено на його картці (як вона виглядає, де живе, чим живиться, які має особливості тощо), не називаючи саму тварину.

Дорослий розповідає першим, даючи дітям зразок.

Наприклад:

Цей звірок невеликого розміру. Він дикий, живе в лісі. Має пухнасте руде хутро, яке взимку стає сірим. Стрибає по деревах, живиться горіхами, насінням із шишок, грибами. Хто це? (*Білочка.*)

Завдання малюків — уважно послухати розповідь і відгадати тварину. Після цього оповідач показує картку решті гравців, і черга розповідати переходить до наступного в колі учасника.

Гра триває, доки всі малюки не розкажуть про звірів, намальованих на їхніх картках. Якщо дітям не вдається одразу відгадати тварину, педагог допомагає оповідачу доповнити свою розповідь, ставлячи йому 1–2 навідні запитання.

ТВАРИНИ, ПОТРІБНІ ЛЮДИНІ

Мета: збагачувати уявлення дітей про свійських і домашніх тварин, їхнє значення для людини; розвивати пізнавальну активність і загальну ерудицію; виховувати дбайливе ставлення до тварин.

Обладнання: іграшкові домашні та свійські тварини.

На початку гри дітям пропонують відібрати і поставити в ряд усі іграшки, які зображують тварин, що живуть поруч із людьми.

Педагог уточнює: «Як ми називаємо цих тварин?» (*Це домашні та свійські тварини.*)

Потім вихователь просить учасників відповісти на запитання і розказати про роль тієї чи іншої тварини в господарстві.

Запитання для гри

Що дає людям корова? (М'ясо і молоко, з якого виготовляють різні молочні продукти — сметану, сир, кефір.)

Для чого розводять кіз? (Кози також дають молоко; кіз стрижуть і виготовляють з їхньої вовни пряжу; м'ясо кіз теж споживають у їжу.)

Навіщо людям кінь? (Коня використовують як транспорт: щоб їздити верхи, перевозити вантажі, іноді кіньми обробляють землю — орють чи боронують городи.)

Для чого вирощують овець? (З овечої вовни виготовляють пряжу для теплого одягу; м'ясо овець — баранину — можна вживати у їжу.)

Для чого вирощують свиней? (Свиней вирощують заради м'яса та сала. Зі свинини виготовляють різні м'ясні продукти — ковбасу, сосиски тощо.)

Навіщо в господарстві собака? (Собаки різних порід мають різне призначення. Наприклад, з мисливськими собаками ходять на полювання. Сторожові собаки охороняють дім. Собаки-пастухи допомагають чабанам. А ще будь-який собака — вірний друг людини.)

Для чого в господарстві кіт? (Коти ловлять мишей та інших шкідливих гризунів. Кіт — домашній улюбленець, він дуже ласкавий.)

Наприкінці гри педагог нагадує дітям, що диким звірям турбота людини не потрібна, а домашні та свійські тварини без дбайливого ставлення й піклування людей обійтися не можуть.

ПРО ВИДИ ПТАХІВ

Мета: ознайомлювати вихованців із різними видами птахів, учти розрізнити їх; збагачувати активний словник назвами птахів; розвивати вміння класифікувати їх, наводячи приклади; підтримувати інтерес до птахів.

Обладнання: плакат «Птахи».

Вихователь (показуючи дітям плакат)

У світі тварин є і звірі, й комахи,
А ще є, малята, у нім різні птахи.
Напевно, ви добре це знаєте, діти:
Є в царстві пернатім пташки перелітні.
Зимуючі птахи теж, звісно, бувають —
У вирій ніколи вони не літають.
Є птахи свійські, потрібні людині;
Пташки дивовижні та декоративні.

Протягом подальшої гри педагог просить малюків завершувати розпочаті ним фрази, а потім наводити приклади птахів відповідного типу.

Мовленнєвий матеріал для гри

Перелітні птахи — це ті, які... (*щоосені відлітають у вирій, а навесні повертаються в наш край*). Наприклад: ластівка, жайворонок, соловей, зозуля, шпак, журавель.

Зимуючими ми називаємо птахів, які... (*не відлітають восени в теплі краї, а цілий рік, у тому числі взимку, залишаються з нами, на своїй батьківщині*). Наприклад: горобець, ворона, сорока, синичка, голуб.

Свійські птахи — це птахи, яких... (*людина вирощує в сільському господарстві для своїх потреб — заради яєць, м'яса тощо*). Наприклад: курка, качка, гуска, індик.

Після цього дорослий пояснює малюкам, що серед птахів бувають ще ті, що зустрічаються в дикій природі в південних країнах, а в нас людина тримає їх удома, адже вони красиві. Це різні види папужок, канарейки тощо. Таких птахів називають декоративними.

Діти за допомогою педагога знаходять зображення декоративних птахів на плакаті. Кілька учасників за бажанням повторюють розповідь про них.

ПІВНИК І ЙОГО РОДИНА

Мета: ознайомлювати дітей зі свійськими птахами, учити правильно називати їх та розповідати про них; розвивати різні види уважності й мовлення; виховувати допитливість.

Обладнання: картка або слайд із зображенням півня, курки й курчат; лялька «бі-ба-бо» лисичка (або іграшкова лисичка); указка.

Дорослий розміщує перед малюками картку або слайд, показує іграшкову лисичку і звертається до групи від імені лисички, змінивши голос.

Л и с и ч к а

Привіт, друзі!

(Діти відповідають на привітання.)

Я — лисичка,
Молоденька, невеличка.
В темнім лісі проживаю,
Ще доволі мало знаю.
Але кажуть, лисенятам
Про курей потрібно знати,
Тож мені допоможіть,
Все, що треба, розкажіть!

(Вихователь підносить лисичку до півника на малюнку.)

Ось це хто? (*Півник, півень.*) Так, це півник, а це (*показуючи на курку*) — півниха, а ось (*звертає увагу дітей на зображення курчат*) — півнята. (*Діти виправляють: «Ні, поруч із півником — курочка, квочка, а біля неї — курчата».*) Зрозуміла: півник, курочка й курчата. А як кричить півник? (*Півник кукурікає.*) Мабуть, півник кукурікає голосно, курочка — тихіше, а курчата кукурікають зовсім тихо. Чи ні? (*Ні, півник кукурікає, курочка квочче, кудкудає, а курчата пищать.*) Так-так. А що їдять кури, курчата та півні? Мабуть, полюбляють м'ясе, як і я? (*Ні, кури їдять пшеницю, зерно, крупу.*) Справді? Цікаво, де ж у лісі щодня можна діставати пшеницю? (*Кури не живуть у лісі: це свійські птахи. Пшеницею та зерном їх годують господарі — люди.*)

Після цього двоє-трое учасників можуть узагальнити опрацьований матеріал і ще раз розповісти лисичці про півника та його родину.

ПТАХИ — ПЕРНАТІ ДРУЗИ

Мета: закріпити і збагатити уявлення дітей про птахів: їхній зовнішній вигляд (будову тіла), види, живлення тощо; розвивати уважність, активність; збагачувати словник; виховувати позитивне ставлення до птахів.

Обладнання: іграшкова сова або картка з її зображенням.

Вихователь (показуючи дітям сову)

Дивіться, дітки, ось сова,
Істота мудра лісова.
Прийшла у дитсадок у гості
Задати вам питання прості.

Послухаймо ж нашу сову, малята, та спробуймо відповісти на всі її запитання.

Після цього дорослий, говорячи за сову, ставить малюкам запитання й завдання за темою гри.

Запитання для гри

Я, сова, — звір, риба чи комаха? (*Ні, сова — пташка, птах.*)

Що є в усіх птахів? (*Пір'я, крила, голова, лапи, кігті, тулуб, хвіст, очі, дзьоб.*)

Які бувають птахи? (*Перелітні та зимуючі, дикі та свійські, великі та дрібні, співучі, хижі, декоративні.*)

Чим можуть живитися птахи? (*Зерном, хлібом, ягодами, насінням рослин, комахами; хижі птахи полюють на дрібних пташок і тварин.*)

Від чого птахи можуть потерпати? (*Зимуючи пташки в холодну пору року страждають від голоду й холоду; диким птахам може бути зле від того, що їх турбує людина; перелітним птахам важко долати відстань до теплих країв.*)

ХТО ДЕ ЖИВЕ?

Мета: ознайомлювати дітей із середовищем мешкання птахів; формувати вміння утворювати іменники з прийменниками від заданих прикметників; розвивати слухове сприйняття й логічне мислення; виховувати інтерес до птахів.

Обладнання: картки із зображеннями різних птахів України.

Вихователь

Усюди живуть різні птахи пернаті —
Вони наші друзі веселі, крилаті:
У чистому полі і в темному лісі,
І біля водойм, і на хаті у стрісі,
Є птахи, що мешкають навіть в горах,
І у неозорих широких степах...
Хто ж з них де живе? Розкажіть-но, будь ласка!
А назва цих птахів — вам буде підказка.

Педагог по черзі показує дітям картки із зображеннями птахів та називає їх, обов'язково використовуючи прикметник. Завдання учасників — назвати середовище мешкання відповідного птаха, утворюючи від поданого прикметника сполучення «іменник із прийменником».

Наприклад:

Де живе ось цей лісовий дятел? (*У лісі.*)

Мовленнєвий матеріал для гри

Гірський орел — у горах, морська чайка — на морі, степова дрохва — у степах, польовий жайворонок — у полі, болотяний журавель — на болотах, береговий стриж — біля берега (річки) тощо.

ЯК ХРУЩ І РАВЛИК УСЕ ПЕРЕПЛУТАЛИ

Мета: формувати в дітей уявлення про молюсків і комах на прикладі хруща та равлика; розвивати пояснювальне мовлення, уміння робити умовиводи; виховувати інтерес до тваринного світу.

Обладнання: картки із зображеннями хруща й равлика.